JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA

MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

610 **UALIMU**

Muda: Saa 3 **MAJIBU** **Mwaka: 2015**

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A and B.
2. Jibu maswali yote.

maktaba.tetea.org

TETEA

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

1. Bainisha mambo manne yanayoweza kuathiri ukuaji wa mtoto katika hatua za awali kabla hajazaliwa.

Jambo la kwanza ni hali ya lishe ya mama mjamzito. Lishe duni huathiri ukuaji wa viungo vya mtoto, uzito wake na afya kwa ujumla.

Jambo la pili ni matumizi ya dawa au kemikali hatarishi. Mama anayepata dawa bila ushauri wa daktari au anayetumia pombe na sigara huweza kusababisha matatizo ya kiafya kwa mtoto.

Jambo la tatu ni magonjwa ya mama wakati wa ujauzito. Magonjwa kama malaria, kisukari au shinikizo la damu yanaweza kuathiri ukuaji wa mtoto tumboni.

Jambo la nne ni msongo wa mawazo kwa mama. Hali ya kiakili ya mama inaathiri utoaji wa homoni na usambazaji wa virutubisho kwa mtoto na hivyo kuathiri ukuaji wake.

2. Orodhesha sifa nne za malengo mahsusi katika ufundishaji na ujifunzaji.

Sifa ya kwanza ni kuwa wazi na yenye kueleweka. Malengo lazima yawe rahisi kufahamika kwa mwalimu na mwanafunzi.

Sifa ya pili ni kupimika. Malengo yanapaswa kuandikwa kwa namna ambayo ufanisi wake unaweza kutathminiwa baada ya somo.

Sifa ya tatu ni kulenga matokeo ya kujifunza. Malengo yanapaswa kuonesha nini mwanafunzi atakuwa ameweza kufanya baada ya somo.

Sifa ya nne ni kufikia ndani ya kipindi kifupi. Malengo mahsusi yanalenga kile kitakachopatikana kwa kipindi cha somo husika, si kwa muda mrefu.

3. Kwa kutumia hoja nne eleza kwa kifupi umuhimu wa mafunzo kazini.

Hoja ya kwanza ni kuimarisha utendaji wa kazi. Mafunzo humwezesha mfanyakazi kuongeza ufanisi wa kazi kwa kutumia mbinu bora na za kisasa.

Hoja ya pili ni kuendana na mabadiliko ya kiteknolojia. Mafunzo humwezesha mfanyakazi kuendana na mabadiliko ya sayansi na teknolojia yanayoathiri kazi yake.

Hoja ya tatu ni kuongeza motisha na ari ya kazi. Mafunzo humfanya mfanyakazi ahisi kuthaminiwa na kuongeza hamasa ya kufanya kazi kwa bidii.

Hoja ya nne ni kupunguza makosa ya kikazi. Mafunzo kazini huwajengea wafanyakazi ujuzi sahihi wa kazi, hivyo kupunguza hitilafu au ajali kazini.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

4. (a) Mfiko wa alama ni nini? Mfiko wa alama za watahiniwa unapokuwa mdogo katika mitihani inamaanisha nini?

Mfiko wa alama ni tofauti kati ya alama ya juu zaidi na ile ya chini zaidi katika kundi la alama. Mfiko mdogo unamaanisha kuwa wanafunzi walifanya kwa viwango vilivyo karibu sana, yaani hakuna tofauti kubwa ya ufaulu.

(b) Tofautisha kati ya variansi na achano sanifu.

Variansi ni wastani wa tofauti ya kila alama kutoka wastani wa alama zote, ambapo alama tofauti hupandishwa kwa mraba kabla ya kujumlishwa.

Achano sanifu ni mzizi wa pili wa variansi na huonesha kwa uhalisia jinsi alama zinavyotofautiana kutoka wastani. Achano sanifu hutumika zaidi kwa kuwa ni kipimo rahisi kueleweka na kulinganisha.

5. Orodhesha mambo manne yanayopaswa kuzingatiwa ili tendo la kuhawilisha mafunzo liweze kutokea.

Jambo la kwanza ni kutumia maarifa mapya kwenye mazingira halisi. Mwanafunzi anatakiwa kuhusisha kile alichojifunza na maisha ya kila siku.

Jambo la pili ni kujenga uhusiano kati ya somo na mazingira ya mwanafunzi. Hii huongeza uelewa wa dhana mpya na kusaidia mwanafunzi kuhamisha maarifa.

Jambo la tatu ni kutumia mbinu shirikishi. Hii huchochea fikra za mwanafunzi na kumwezesha kuelewa somo kwa undani.

Jambo la nne ni kumpa mwanafunzi fursa ya kutenda. Kupitia mazoezi na vitendo mwanafunzi huweza kutumia anachojifunza kwenye mazingira mengine.

6. Andika kwa kifupi changamoto nne ambazo mwalimu anaweza kukutana nazo wakati wa kufundisha iwapo hatafanya matayarisho ya kutosha.

Changamoto ya kwanza ni kupoteza mwelekeo wa somo. Bila maandalizi, mwalimu hushindwa kuongoza somo kwa mpangilio.

Changamoto ya pili ni kushindwa kutumia mbinu na vifaa vinavyofaa. Hali hii hufanya somo kuwa gumu na la kuchosha kwa wanafunzi.

Changamoto ya tatu ni kushindwa kutathmini maendeleo ya wanafunzi. Mwalimu asiyejiandaa hawezi kuweka viwango sahihi vya kupima uelewa wa wanafunzi.

Changamoto ya nne ni kupunguza ufanisi wa kujifunza. Somo linalotolewa bila maandalizi linakuwa dhaifu na halina tija kwa mwanafunzi.

7. Taja mambo manne yanayowafanya Wanasaikolojia kutumia wanyama katika majaribio badala ya binadamu.

Jambo la kwanza ni gharama nafuu za kuwatunza wanyama. Wanyama wanahitaji matunzo rahisi ikilinganishwa na binadamu.

Jambo la pili ni urahisi wa kudhibiti mazingira ya majaribio. Mazingira ya wanyama yanaweza kudhibitiwa kwa urahisi zaidi.

Jambo la tatu ni mfanano wa mifumo ya fahamu. Mifumo ya fahamu ya wanyama kama panya au nyani hufanana na ya binadamu, hivyo matokeo yanaweza kufananishwa.

Jambo la nne ni kuepuka madhara kwa binadamu. Majaribio yenye madhara hufanywa kwa wanyama badala ya binadamu kwa sababu ya maadili ya kitaaluma.

8. Bainisha mambo manne ambayo mwanafunzi mtu mzima huvutiwa nayo na kumfanya awe na ari ya kujifunza kusoma na kuandika.

Jambo la kwanza ni kupata ujuzi wa kushughulikia changamoto za maisha kama biashara au afya.

Jambo la pili ni kujua kusoma taarifa mbalimbali kama barua, matangazo au ujumbe wa simu.

Jambo la tatu ni hamu ya kusaidia watoto wao katika masomo yao.

Jambo la nne ni matarajio ya ajira au fursa zaidi baada ya kupata elimu ya msingi ya kusoma na kuandika.

9. Orodhesha sababu nne za kuwepo kitengo cha ushauri na unasihi katika shule za msingi.

Sababu ya kwanza ni kusaidia wanafunzi wenye matatizo ya kifamilia au kijamii.

Sababu ya pili ni kutoa mwelekeo wa kimaadili kwa wanafunzi.

Sababu ya tatu ni kuwasaidia wanafunzi wenye changamoto za ujifunzaji.

Sababu ya nne ni kuwasaidia wanafunzi kupanga malengo ya kielimu na maisha ya baadaye.

10. Eleza kwa kifupi manufaa manne ya kuchanganya swali.

Manufaa ya kwanza ni kupima uelewa wa kina wa mwanafunzi badala ya kukariri.

Manufaa ya pili ni kusaidia mwanafunzi kutumia maarifa katika mazingira tofauti.

Manufaa ya tatu ni kuchochea fikra za mwanafunzi na kumfanya afikiri kwa upana.

Manufaa ya nne ni kupunguza ubahatishaji katika kujibu swali kwa kuwa mwanafunzi analazimika kueleza kwa ufasaha.

11. Walimu hana budi kufahamu mwenendo wa mtoto aliyevia akili. Eleza tabia sita za mtoto aliyevia akili.

Tabia ya kwanza ni uwezo wa kuelewa mambo kwa haraka. Mtoto aliyevia akili hutambua na kuelewa dhana mpya kwa muda mfupi bila maelezo ya kina.

Tabia ya pili ni kuwa na kumbukumbu nzuri. Mtoto huyu anaweza kukumbuka maelezo ya awali kwa urahisi na kuyatumia kwa ufanisi katika maswali mapya.

Tabia ya tatu ni kuwa na ubunifu na fikra bunifu. Huonesha njia mpya au suluhisho lisilotarajiwa katika kutatua matatizo.

Tabia ya nne ni kuuliza maswali mengi ya kina. Mtoto aliyevia akili hupenda kuelewa kwa undani na kuuliza maswali ya changamoto kwa mwalimu.

Tabia ya tano ni uwezo mkubwa wa kuzingatia. Hupata umakini wa hali ya juu hata katika mambo magumu au ya kawaida kwa wengine.

Tabia ya sita ni kujifunza bila kushinikizwa. Anaweza kujifunza peke yake kwa kutumia vitabu au vifaa vya kujifunzia bila kutegemea sana mwalimu.

12. Elezea kwa ufasaha mambo sita yanayoweza kumfanya mwanafunzi kusahau mambo aliyojifunza.

Jambo la kwanza ni kutokurudia masomo. Mwanafunzi asiporudia aliyojifunza hupoteza kumbukumbu ya maarifa hayo.

Jambo la pili ni hali ya msongo wa mawazo. Wanafunzi wenye matatizo ya kihisia hushindwa kuzingatia masomo na hivyo kusahau haraka.

Jambo la tatu ni kutokuelewa vizuri maudhui ya somo. Kama mwanafunzi hajafahamu vizuri, anakuwa na uwezekano mkubwa wa kusahau.

Jambo la nne ni ukosefu wa mbinu bora za kujifunza. Mwanafunzi anayekariri badala ya kuelewa hupoteza maarifa haraka.

Jambo la tano ni mazingira ya kusomea yasiyo rafiki. Kelele, msongamano au upungufu wa mwanga huathiri uwezo wa mwanafunzi kuhifadhi taarifa.

Jambo la sita ni ukosefu wa usingizi au uchovu. Mwanafunzi mwenye uchovu wa mwili au akili hawezi kuhifadhi taarifa kwa ufanisi.

13. “Kuwaadhibu wanafunzi kwa kutumia fimbo si njia sahihi ya kuweza kulimudu darasa”. Thibitisha kauli hii kwa kutumia hoja sita.

Hoja ya kwanza ni fimbo haibadilishi tabia bali hutoa hofu. Mwanafunzi huacha tabia mbaya kwa muda kutokana na hofu ya kuumizwa, si kwa kuelewa makosa.

Hoja ya pili ni fimbo huathiri afya ya mwanafunzi. Inaweza kusababisha majeraha ya mwili na matatizo ya kisaikolojia.

Hoja ya tatu ni fimbo hupunguza ujasiri wa mwanafunzi. Mwanafunzi huogopa kushiriki darasani kwa kuhofia kuadhibiwa.

Hoja ya nne ni fimbo hujenga uhusiano mbaya kati ya mwalimu na mwanafunzi. Badala ya mwalimu kuwa mlezi, mwanafunzi humwona kama mtesaji.

Hoja ya tano ni fimbo haitoi nafasi ya kuelewesha kosa. Mwanafunzi hapati maelekezo ya nini kilikuwa kosa na njia sahihi ya kutenda.

Hoja ya sita ni fimbo haijengwi kwenye ushauri au maarifa. Mbinu sahihi ya nidhamu ni mazungumzo, ushauri na mfano bora kutoka kwa mwalimu.

14. Wanafunzi wa Darasa la Sita wa Shule ya Msingi Azimio mkoani Morogoro wameomba kufanya ziara ya mafunzo katika mbuga ya wanyama ya Mikumi. Andika matayarisho sita muhimu kama mwalimu wa darasa ili kufanikisha ziara hiyo.

Jambo la kwanza ni kupata kibali kutoka kwa uongozi wa shule na mamlaka husika kama ofisi ya elimu au wanyamapori.

Jambo la pili ni kupanga bajeti ya ziara. Mwalimu anapaswa kuainisha gharama za usafiri, chakula, viingilio na mahitaji mengine.

Jambo la tatu ni kuwahusisha wazazi kwa kutoa taarifa za ziara na mchango unaotakiwa kutoka kwao.

Jambo la nne ni kupanga usafiri salama. Hii ni pamoja na kukodi basi, kupanga ratiba ya kusafiri na kuhakikisha usalama wa wanafunzi.

Jambo la tano ni kuandaa miongozo ya tabia njema wakati wa ziara. Mwalimu anatakiwa kuelekeza wanafunzi kuhusu uvaaji, utulivu, na nidhamu.

Jambo la sita ni kuandaa kazi ya somo kuhusu ziara. Mwanafunzi atapaswa kujibu maswali au kuandika ripoti baada ya ziara ili kuhusisha na mtaala wa somo.

15. Kwa kutumia hoja sita, jadili umuhimu wa tathmini katika elimu.

Hoja ya kwanza ni kupima uelewa wa mwanafunzi. Tathmini huonesha kama mwanafunzi ametimiza malengo ya ujifunzaji.

Hoja ya pili ni kubaini maeneo ya udhaifu kwa wanafunzi. Mwalimu anaweza kujua sehemu zinazohitaji kufundishwa tena au kwa njia tofauti.

Hoja ya tatu ni kupima ufanisi wa mbinu za ufundishaji. Matokeo ya tathmini yanaonesha kama mbinu zilizotumiwa zilikuwa sahihi au la.

Hoja ya nne ni kusaidia kupanga maamuzi ya kitaaluma. Tathmini hutoa msingi wa kuhamisha mwanafunzi au kumshauri kwa hatua inayofuata.

Hoja ya tano ni kutoa mrejesho kwa walimu na wazazi. Tathmini inaeleza maendeleo ya mwanafunzi na hatua zinazotakiwa kuchukuliwa.

Hoja ya sita ni kuweka rekodi rasmi ya maendeleo ya mwanafunzi. Inasaidia kupanga mipango ya elimu ya muda mrefu na matokeo ya shule.

16. Bainisha vipengele muhimu wakati wa kuandika ripoti ya utafiti wa kielimu kwa kuzingatia sura ya kwanza mpaka ya sita.

Sura ya kwanza: Utangulizi – historia ya tatizo, taarifa ya tatizo, madhumuni, maswali ya utafiti na mipaka.

Sura ya pili: Tathmini ya maandiko – mapitio ya tafiti zilizopita, nadharia na uhusiano wa dhana.

Sura ya tatu: Mbinu za utafiti – muundo wa utafiti, sampuli, mbinu za ukusanyaji wa data, zana na uwasilishaji wa data.

Sura ya nne: Uwasilishaji wa matokeo – kuonesha data kwa jedwali, grafu au maelezo.

Sura ya tano: Majadiliano ya matokeo – uchambuzi wa maana ya data na ulinganifu na tafiti nyingine.

Sura ya sita: Hitimisho na mapendekezo – muhtasari wa matokeo na mapendekezo ya matumizi au tafiti zaidi.

17. Jadili mafanikio na changamoto za elimu nchini Tanzania katika karne ya ishirini na moja. Tumia hoja sita, tatu kila upande.

Mafanikio:
Hoja ya kwanza ni kupanuka kwa elimu ya msingi. Idadi ya shule imeongezeka, na watoto wengi wameandikishwa.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

Hoja ya pili ni maendeleo ya teknolojia ya elimu. Kompyuta, mitandao na TEHAMA zimeingia shuleni kusaidia ufundishaji.
Hoja ya tatu ni sera za elimu bila malipo. Hii imeongeza ushiriki wa wanafunzi kutoka familia za kipato cha chini.

Changamoto:
Hoja ya kwanza ni uhaba wa walimu na vifaa. Shule nyingi hazina walimu wa kutosha na zana za kufundishia.
Hoja ya pili ni msongamano wa wanafunzi darasani. Mazingira haya hupunguza ubora wa kujifunza.
Hoja ya tatu ni ufaulu mdogo wa mitihani ya kitaifa. Wanafunzi wengi hukosa uelewa wa kina na hivyo matokeo kuwa duni.

18. (a) Eleza dhana ya Kamati ya Shule.

Kamati ya Shule ni chombo cha usimamizi kinachojumuisha viongozi wa shule na wawakilishi wa jamii kwa ajili ya kusaidia usimamizi wa shule.

(b) Kwa kutumia hoja sita, eleza umuhimu wa Kamati ya Shule.

Hoja ya kwanza ni kusaidia usimamizi wa rasilimali. Kamati hushiriki kupanga bajeti na matumizi ya fedha za shule.

Hoja ya pili ni kufuatilia maendeleo ya shule. Kamati huhakikisha shule inatekeleza sera na malengo ya elimu.

Hoja ya tatu ni kuimarisha ushirikiano wa shule na jamii. Kamati huunganisha shule na wazazi kwa maendeleo ya pamoja.

Hoja ya nne ni kushiriki kupanga miradi ya maendeleo ya shule. Mfano ujenzi wa madarasa au vyoo.

Hoja ya tano ni kutatua migogoro. Kamati hushughulikia migogoro ya walimu, wazazi au wanafunzi.

Hoja ya sita ni kutoa mrejesho kwa mamlaka ya elimu. Kamati huwasilisha taarifa za maendeleo ya shule kwa serikali au halmashauri.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA